

Vefa'nın Cennet Bahçeleri
Gardens of Eden in Vefa
I

Vefa Camii Haziresi
Vefa Cemetery

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KÜLTÜR A.Ş. YAYINLARI
İSTANBUL METROPOLITAN MUNICIPALITY CULTURE CO. PUBLICATIONS
Maltepe Mah. Topkapı Kültür Parkı Osmanlı Evleri 34010 Topkapı-Zeytinburnu / İSTANBUL
Tel: 0212 467 07 00 Faks: 0212 467 07 99

Vefa'nın Cennet Bahçeleri
Gardens of Eden in Vefa

I. CİLT

Şeyh Vefa Haziresi
Şeyh Vefa Cemetery

YAYIN KOORDİNATÖRÜ / PUBLICATION COORDINATOR
Hasan Işık

YAYINA HAZIRLAYAN / PREPARED BY
BİLSAN-Küre/Klasik Yayınları

EDİTÖRLER / EDITORS
Bilge Özel-İmanov, Yunus Uğur

MEZAR TAŞI KİTABELERİNİN OKUNMASI / TRANSCRIPTION OF EPITAPHS
Ayşe Seyyide Adıgüzel, Cumhuri Ersin Adıgüzel
Harun Yılmaz, Mustafa Sürün

MEZAR TAŞI KİTABELERİNİN SADELEŞTİRİLMESİ / SIMPLIFICATION OF EPITAPHS
Ayşe Seyyide Adıgüzel

İNGİLİZCE ÇEVİRİ / ENGLISH TRANSLATION
Kitabeler / Epitaphs: Zeynep Şahincan

OSMANLICA DİZGİ / OTTOMAN TYPESETTING
Cumhuri Ersin Adıgüzel, Harun Yılmaz

REDAKSİYON / PROOFREADING
Abdülhamit Kırmızı, Aziz Doğanay, Bilge Özel-İmanov,
Cumhuri Ersin Adıgüzel, Vildan Serdaroğlu Coşkun

PLAN
Mustafa Sürün, Kübra Turangil, Mehmet Palen

KİTAP TASARIMI / BOOK DESIGN
Salih Pulcu

TASARIM UYGULAMA / DESIGN APPLICATION
Ayşenur Gönen, Ayşe Boynukalın, Recep Önder

FOTOĞRAFLAR / PHOTOGRAPHS
İrfan Yıldız, Cemil Akgül, Tuba Deniz

BASKI-CİLT / PRINT-BINDING
Denizati Ofset

ISBN 978-605-5592-82-0
MAYIS / MAY 2011 İSTANBUL

Copyright © KÜLTÜR A.Ş.

Vefa'nın Cennet Bahçeleri
Gardens of Eden in Vefa

I

Şeyh Vefa Haziresi
Şeyh Vefa Cemetery

KİTAP HAKKINDA

Medeniyetimizin önemli kültür varlıklarından olan hazirelerin (mezarlıklar) yakın zamana kadar gerek koruma ve ıslaha gerekse akademik çalışma ve araştırmalara konu olma bakımlarından hak ettikleri ilgiyi görmediklerini söyleyebiliriz. Ancak son yıllarda hazirelerin önemi biraz daha takdir edilmeye ve başta Osmanlı payitahtı İstanbul olmak üzere Anadolu ve Balkanlar'daki birçok şehirde yer alan hazireler hakkında yavaş yavaş bir literatür oluşturulmaya başlanmıştır.

Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi'nin Kasım 2006'da gerçekleştirdiği "Vefa Semti: Dünü Bugünü Yarını" başlıklı sempozyumun¹ hazırlıkları kapsamında, Temmuz 2005'te oluşturulan üç atölyeden biri de Vefa Semti Fiziki İslah Atölyesi idi. Semt sınırları içinde yer alan eser ve yapıların hem envanterini oluşturmayı hem de koruma ve ıslahına dönük neler yapılabileceğini tartışmayı hedefleyen bu atölyenin bir kolu da semtteki hazireleri tespit ve bu hazirelerde yer alan mezar taşlarının envanterini oluşturmaya yöneldi.

Başlangıçta iki tarihçi, bir sanat tarihçisi, bir mimar ve bir restoratörle işe başlayan ekibimizin çalışması, o tarihten kitabın yayımlandığı bu güne değin, yer yer fasıllarla ve kadro değişiklikleriyle devam etti. Son iki yılda yoğunluk ve hız kazanan çalışmamız kapsamında, sınırlarını yine bu atölye kapsamında netleştirmeye çalıştığımız Vefa semtindeki sekiz hazirede yer alan binden fazla mezar taşının ölçüleri alındı, hazirelerin planları çizildi, kitabeler okundu ve fotoğraflandı. Bunlar işin alanda yürütülen kısımları idi. Devamında ise kitabelerin Osmanlıca dizgileri ve transkripsiyonları yapıldı; metinler günümüz Türkçesine ve İngilizceye aktarıldı.

Projenin ortaya çıkışından tamamlanmasına kadar geçen süreçteki katkıları için Vakıf Genel Sekreteri Faruk Deniz'in şahsında Bilim ve Sanat Vakfı yetkilileri ile başta Yunus Uğur olmak üzere Türkiye Araştırmaları Merkezi çalışanlarına ve kitabın yayınına vesile olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı Kadir Topbaş'a teşekkürü bir borç biliriz.

¹ Sempozyum bildirileri *Bir Semte Vefa* (haz. Bilge Özel-İmanov, Yunus Uğur, Klasik, 2009) adıyla kitaplaştırılmıştır.

ABOUT THE BOOK

Cemeteries are among the important cultural elements of our civilization; yet, until recently they have not been paid enough attention in terms of both preservation and renovation on the one hand, and academic studies, on the other. However, there has been a recent surge of interest in historical cemeteries. Thus, a new literature has been slowly emerging on cemeteries in many cities in Anatolia and the Balkans, particularly those in the Ottoman capital, Istanbul.

The Foundation for Arts and Sciences (BiSAV) has been trying to contribute to the development of this literature with various scholarly activities, including most recently a conference titled "The Vefa District: Its Past, Present and Future," which was organized by the Foundation's *Center for Turkish Studies* and held in November 2006.¹ As part of this effort, three workshops had been organized in July 2005, one of which focused on the physical renovation of the Vefa district. The main aim of this workshop was two-fold: to make an exhaustive list of historical works and structures within the district, and to discuss the measures to be taken for their preservation and renovation. One of the projects undertaken by the workshop entailed the examination of the cemeteries located in Vefa and particularly analyzing the gravestones found in those cemeteries.

The project team initially consisted of two historians, an art historian, an architect, and a renovator; but it has continued until the publication of the book with several additions and modifications. The project team has intensified its efforts in the last two years, focusing on more than one thousand gravestones found in the eight different cemeteries in the Vefa district. The team started out by first working in the field, drawing the cemeteries' plans, and examining and taking the pictures of the gravestones in them. Then, they prepared the transcription into Ottoman Turkish of the inscriptions on these gravestones. They have translated these inscriptions into modern Turkish and English as well.

We would like to take this opportunity to thank the Foundation

¹ The proceedings of the symposium have also been published in Turkish: *Bir Semte Vefa*, ed. Bilge Özel-İmanov and Yunus Uğur, Klasik, 2009.

Çalışmanın hazırlık aşamasında da çok sayıda ismin emeği geçti. Kitabelerin okunma sürecinde içinden çıkamadığımız yerleri yetkin isimlere danıştık. Mehmet Serhan Tayşi, Ahmet Zeki İzgöer, Müfit Yüksel, Ahmet Maraşlı, Ebubekir Subaşı, Ali Rıza Özcan, Hayati Develi ve bilhassa Mustafa Koç'a yardımları için minnettarız. Nurullah Ardıç, İngilizce metinlerin çevirisinde; Halit Özkan, Hakkı Uygur ve Turgay Şafak ise Arapça ve Farsça kitabelerin okunmasında ve tercümesinde yardımcı oldu. Mustafa Demiray ve Semih Atiş, yeri geldikçe görüşlerini aldığımız iki isim oldu. Semih Atiş'e birçok alanda işimizi kolaylaştırdığı için ayrıca müteşekkirimiz. Projenin başlangıç aşamasında Arzu Meteoglu planların çizimine katkıda bulundu, Abdülkerim Asilsoy, Rasim Erol ve Yılmaz Karaca bazı kontroller yaptı. Şenay Gider ve Ali Haydar Murat dizgi sürecine katkıda bulundu. Feyza Köse, Molla Gürani Camii yanındaki hazirenin plan çizimi sürecinde yer aldı; Selçuk Kürüm bu haziredeki mezar taşlarını ölçtü. Mezar taşlarının ölçümlerinin yapılması ve başta Hızır Bey olmak üzere birkaç hazirede bazı gömülü taşların çıkarılıp okunarak tekrar aynı konumda bırakılması sürecinde Bilim ve Sanat Vakfı personelinin yardımları oldu. Yine İBB Mezarlıklar Müdürlüğü, belirli periyotlarla hazireleri bürüten ve çalışmamızı yer yer sekteye uğratan otların temizlenmesi yönündeki taleplerimize her zaman olumlu cevap verdi. Bu süreçte yardımını esirgemeyen Adnan Ertem ve Ender Boğazlıyan'a ve tüm emeği geçenlere medyun-ı şükranız. Çalışmamızı, semtteki hazirelerin bakımsız ve sahipsiz hallerine bizzat tanıklık etmenin burukluğuyla yürüttük. Hazireler bazen, mezar taşları arasına gerilen iplerde çamaşır ya da halı kilim kurutulan mekanlar bazen de hemen yanı başındaki bir lokantanın atık deposu olarak karşımıza çıktı. Mezar taşlarının, duvar örülürken malzeme olarak kullanıldığına da şahit olduk. Yaz aylarında artan sıcaklarla birlikte sağlığa uygunluk kaygıları yaşadık. Bunlardan da öte, büyük ölçüde düzensiz bir yapıya sahip bu hazirelerde mezar taşlarının dağınık bir halde olması sayıca azalıp azalmadıklarının takibini zorlaştırmakta, bu da yaptığımız envanter çalışmasını daha önemli kılmaktadır. Hazirelerin ıslahına dönük projelerin de yakın zamanda hayata geçirilmesini temenni ediyoruz.

Çalışmada Takip Edilen Yöntem

Vefa semtinde yer alan 8 hazirenin envanterini sunan 2 ciltlik bu çalışmada 1. cilt, içerdiği 473 mezar taşıyla semtin en büyük haziresi olan Şeyh Vefa Haziresi'ne ayrılmış; 2. ciltte ise diğer 7 hazire büyüklüklerine göre

for Arts and Sciences and its Secretary-General, Faruk Deniz, and the *Center for Turkish Studies* and its Coordinator, Yunus Uğur, for their valuable support throughout the research and publication of this work, starting from the very beginning of the project. We also wish to thank Kadir Topbaş, the Mayor of Istanbul for his support for publishing this book.

There are also many others who have helped complete the project and publish this work. Among them we would especially like to thank those scholars with whom we consulted during the process of the examination of gravestones, including Mehmet Serhan Tayşi, Ahmet Zeki İzgöer, Müfit Yüksel, Ahmet Maraşlı, Ebubekir Subaşı, Ali Rıza Özcan, Hayati Develi, and particularly Mustafa Koç. We are also grateful to Nurullah Ardıç, who helped translate the book into English; Halit Özkan, Hakkı Uygur and Turgay Şafak, who assisted in reading and translating the epitaphs in Arabic and Persian. We have also sometimes consulted with Mustafa Demiray and Semih Atiş. Moreover, at the beginning of the project Arzu Meteoglu participated in drawing the cemeteries' plans and Abdülkerim Asilsoy, Rasim Erol and Yılmaz Karaca in controlling some details. Şenay Gider and Ali Haydar Murat contributed to the typesetting process. Feyza Köse helped the drawing of the plan of the cemetery near the Molla Gürani Mosque; Selçuk Kürüm helped measuring the gravestones in this cemetery. The personnel of the Foundation for Arts and Sciences helped in unearthing, examining and re-locating the gravestones found in several cemeteries, particularly in that of Hızır Bey. Finally, the personnel of Istanbul Municipal Authority's Cemeteries Department has always been responsive to our frequent requests to clear up the grass in the field, which was sometimes an impediment for our fieldwork. Adnan Ertem and Ender Boğazlıyan always gave help in this respect. We are grateful to all those who helped us in this project.

During our research we were often quite saddened by the poor and dismal conditions that characterized the cemeteries in Vefa. At times these cemeteries were used as an area to dry laundry or carpets with ropes stretched between gravestones; at other times they were used as a dumping ground for an adjacent restaurant. We have also observed that gravestones were used as a brick to erect walls. During summer time, we worked in hazardous conditions. Beyond all these, we were concerned about the fate of the Vefa cemeteries and the gravestones they contained: the fact that these cemeteries were in disarray and that their gravestones were mostly scattered around further increases the significance of our research. It is our greatest hope that a new project will be launched soon for the preservation and renovation of these cemeteries.

sıralanarak verilmiştir. Bu hazireler ve içerdikleri mezar taşı sayıları şu şekildedir: Molla Gürani Camii yanındaki hazire² (324 asıl ve 24 kenar taşı), Ekmekçizade Ahmed Paşa Haziresi (98 asıl ve 13 kenar taşı), Cenderecizade Muhyiddin Çelebi Haziresi (64 asıl ve 49 kenar taşı), Arpa Emmini Mustafa Efendi Haziresi (34 asıl ve 2 kenar taşı), Hızır Bey Haziresi (20 asıl ve 2 yeni taş), Rehabula Kadın Haziresi (12 asıl ve 1 kenar taşı) ve Sarı Bayezid Haziresi (10 asıl ve 2 kenar). Toplam mezar taşı sayısı 1035, kenarda duranlarla birlikte 1128'dir.

Kitapta tüm metinler Türkçe ve İngilizcedir. Her bir hazirenin başında o hazirenin tanıtım yazısı yer almaktadır. 1. ciltte, Şeyh Vefa Haziresi'nin Şeyh Vefa Külliyesi'nin bir parçası olmasıyla bağlantılı olarak, tanıtım yazısına ilaveten, Şeyh Vefa ve külliye hakkında Reşat Öngören ve Aziz Doğanay tarafından kaleme alınan 2 makale daha yer almaktadır. Ayrıca yine 1. ciltte Ayşe Pay'ın hazırladığı, Vefa semtini tanıtan bir yazıya da yer verilmiştir.

Tanıtım yazısından sonra hazire planı gelmektedir. Sanduka, pehle ve toprak mezarlar planda farklı şekillerde gösterilmiştir. Şeyh Vefa, Ekmekçizade Ahmed Paşa, Cenderecizade Muhyiddin Çelebi hazireleri ve Molla Gürani Camii yanındaki hazirede baş taşı olmayan bağımsız ayak taşları tespit edilmiştir. Dolayısıyla bunlar, baş taşı olan ayak taşlarından ayırt edilebilmeleri için, planda ayrı bir numaralandırma sistemi ile (a1, a2, a3...) gösterilmiştir. Baş ve ayak şahidesi olmayan pehleler de bu numaralandırma sistemine dahil edilmiştir. Ekmekçizade Ahmed Paşa Haziresi'nde ise bazı pehleler üzerinde orijinalinde olmayıp sonradan eklendiği belli olan taşlar vardır. Dolayısıyla bir pehle üzerinde birden fazla baş ve ayak taşına rastlanılabilmektedir. Bu durum hazirenin planına ve dolayısıyla kataloga, örneğin 42, 42.1, 42.2 vb. biçimde yansımıştır. Mezar taşlarına sonradan yapılan müdahalelerinin bir başka çeşidini de, kırık taşların onarımı için yapılan çalışmalarda farklı taşlara ait iki parçanın aynı taşa aitmiş gibi düşünülerek birleştirilmesi veya bir mezar taşına ait ayak taşının müstakil bir taş gibi düşünülerek başka bir yere yerleştirilmesi gibi problemler teşkil etmektedir. Bu kitap kapsamındaki hazirelerde de

2 Bu hazire, orijinal ismi herhangi bir kaynaktan tespit edilemediği ve hazirenin Molla Gürani Camii ile doğrudan bir bağlantısı bulunmadığı için Ahmet Sacit Açıkgözoğlu tarafından bu şekilde adlandırılmış ve aynı kullanım tarafımızdan da tercih edilmiştir. Bkz. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu, "Molla Gürani Camii Yanındaki Hazire", *Bir Semte Vefa*, Klasik, 2009, s. 547.

Research Design and Method

This is a two-volume work on the eight cemeteries located in the Vefa district of Istanbul. *Volume One* focuses solely on the Sheikh Vefa cemetery, which is the largest of the eight cemeteries containing 473 gravestones. *Volume Two* examines the rest of them in order of their size measured by the number of gravestones they contain. These cemeteries and their gravestones are as follows: The cemetery near the Molla Gürani Mosque² (324 main gravestones, 24 side stones); the Ekmekçizade Ahmed Pasha cemetery (98 main gravestones, 13 side stones); the Cenderecizade Muhyiddin Çelebi cemetery (64 main gravestones, 49 side stones); the Arpa Emmini Mustafa Efendi cemetery (34 main gravestones, 2 side stones); the Hızır Bey cemetery (20 main gravestones, 2 new stones); the Rehabula Kadın cemetery (12 main gravestones, 1 side stone); the Sarı Bayezid cemetery (10 main gravestones, 2 side stones). There are a total of 1035 main gravestones; this number reaches 1128 if side stones are included.

The book is published in both Turkish and English. There is a chapter devoted to each cemetery; and at the beginning of each chapter, there is an introductory section on the cemetery examined. In *Volume One*, which as mentioned is devoted to the Sheikh Vefa cemetery, there are two more articles by Reşat Öngören and Aziz Doğanay on Sheikh Vefa himself and his complex respectively, in addition to the introductory section. The reason for this is that the Sheikh Vefa cemetery is an integral part of the Sheikh Vefa Complex. This volume also contains an article by Ayşe Pay on the Vefa district in general.

In each chapter, the introductory section is followed by a plan of the examined cemetery in which sarcophaguses, slab graves and ground graves are recorded in different forms. A number of foot-side stones without headstones have been found in the cemeteries of Sheikh Vefa, Ekmekçizade Ahmed Pasha, Cenderecizade Muhyiddin Çelebi and the cemetery near the Molla Gürani Mosque. These stones are indicated in the plan with a different enumeration system (a1, a2, a3...) in order to distinguish them from the stones that have their headstones. In addition the slabs without any head or foot stones were also included in this enumeration system. A number of graves in the Ekmekçizade Ahmet Pasha cemetery have

2 No historical record that contains the original name of this cemetery has been found; nor is this cemetery a part of the Molla Gürani Mosque. For this reason, Ahmet Sacit Açıkgözoğlu named it as such, which we also prefer to use here. See Ahmet Sacit Açıkgözoğlu, "Molla Gürani Camii Yanındaki Hazire", *Bir Semte Vefa*, Klasik, 2009, p. 547.

gözlenen bu durumun, mezar taşları hakkında yapılacak çalışmalarda göz önünde bulundurulması faydalı olacaktır. Katalog kısmında mezar taşları, plandaki numaralarıyla sıralanmış, her sayfada kitabenin uzunluğuna göre bir ya da iki mezar taşına yer verilmiştir. Her bir mezar taşı, fotoğrafı, kitabesinin Osmanlıca dizgisi, transkripsiyonu, günümüz Türkçesi ve İngilizcesi ile yer almaktadır. Fotoğrafların üstünde künye kısmında mezar taşının numarası, ait olduğu kişinin ismi ve vefat tarihi mevcuttur. Fotoğrafların altında ise mezar türü ve ölçüleri gibi teknik bilgiler verilmiştir.

Osmanlıca dizgilerde kitabenin düzenine tamamen sadık kalınmış, satır sonları “/” ile belirtilmiş, kitabelerdeki yazım hataları aynen yansıtılmıştır. Transkripsiyon metinlerinde de, kitabede gözlenen kimi yanlışlar muhafaza edilmiş (*mahdûm* kelimesinin *mahtûm* şeklinde yazılması gibi), tamlamalarda ise doğrusu köşeli parantez içinde gösterilmiştir (*nûru* [*nûr-ı*] *Kur’ân*). Kitabelerde “ج” - “چ” ve “ب” - “پ” harflerinin kullanımında da farklılıklar görülmektedir: *ucdu-uçdu* / *cün-çün* / *hic-hiç* / *heb-hep* gibi. Böyle durumlarda transkripsiyonda “ç” ve “p” harfleri tercih edilmiştir. İki şekilde de okunabilecek *Zeliha* ve *Züleyha* isimlerinin ayrımını, *Yusuf ile Züleyha* kıssasının yazma metnini ve sözlükleri esas alarak şu şekilde yaptık: “زليخا” (*Züleyha*); “زليحا” / “زليحه” (*Zeliha*). Kitabelerdeki kırıklar “---” ile, okunamayan kelimeler ise “...” ile gösterilmiştir. Mezar taşının kırık olması ya da aşınmışlığından dolayı tamamen okunamaz durumdaki satırlar “--- --- ---” şeklinde gösterilmiştir. Keza yazı mevcut olmasına rağmen tarafımızdan okunamayan tam satırlar da “... ..” şeklinde gösterilmiştir. Tutarlı bir imla gözetmeye çalıştığımız bu çalışmada transkripsiyon metinlerinde, birkaç istisna dışında (*hanım* gibi) tüm Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzatmalar gösterilmiştir. Türkçe olup da tamlamalara giren “yare” kelimesini de taştaki şiirin ölçüsünü gözetmek gayesiyle uzatma işaretli kullandık. Diğer metinlerde ise zaruri olmadıkça uzatma işareti kullanılmamıştır. Kitabelerdeki tarihlerde ay isimleri, az sayıda açık yazım dışında, harf bazında kısaltılarak verilmiş ve transkripsiyonda da aynı uygulama tercih edilmiştir. Şaban ayının “ش” yerine “س” ile, Zilhicce ayının ise “ذ” yerine “د” ile kısaltıldığı kitabelerin transkripsiyonlarında da ay isimleri “Sin” ve “Dal” şeklinde yazılmıştır. Künye kısmında ise ay isimleri açık olarak yazılmıştır.

Özellikle tamamen Arapça veya Farsça yazılmış yahut Arapça veya Farsça kelime ve tamlamaların yoğun olarak kullanıldığı mezar taşlarının doğru bir şekilde

on them some gravestones that are not original but have apparently been added in recent years. Thus, for example, such a grave would contain two or three headstones and foot-side stones. This situation is indicated in the plan and the catalogue as, for example, 42, 42.1, 42.2 etc. Recent interventions done in cemeteries create some other problems as well. For instance, a number of broken pieces (originally belonging to different stones) have been put together during a renovation project assuming that these belonged to the same stone. For another instance, a foot-side stone originally belonged to a headstone could be thought as an independent one and located in a different place in the cemetery. Such observations made by the research team in the book will hopefully help correct future mistakes in studies on gravestones and cemeteries.

In the catalogue section, gravestones are listed according their order in the plans. Each page in this section contains one or two gravestones depending on the length of their epitaphs. It thus contains a picture of a gravestone, the text of its epitaph in Ottoman Turkish and its transcription, as well as its translation into modern Turkish and English. Above each photograph is found its number, the name of the person that it belongs to and the person’s date of death. Below the gravestone’s photograph is the information on the type of the grave it belonged to and its dimensions.

In Ottoman texts the originals are preserved, thus containing the textual mistakes found in original epitaphs; the ends of lines are indicated with an “/”. In the transcribed texts some of the mistakes in original epitaphs are kept (e.g. *mahdûm* written as *mahtûm*), and if these mistakes are in clauses, the correct versions are indicated within parentheses (e.g. *nûru* [*nûr-ı*] *Kur’ân*). The letters “ج” - “چ” ve “ب” - “پ” are used in different ways in the epitaphs; e.g. *ucdu-uçdu* / *cün-çün* / *hic-hiç* / *heb-hep*. In such cases, we have preferred to use “ç” and “p” in their transcriptions. We have distinguished between the words *Zeliha* and *Züleyha*, which can be pronounced in both ways, following the text of the story of *Yusuf ile Züleyha*, as follows: “زليخا” (*Züleyha*); “زليحا” / “زليحه” (*Zeliha*). The broken sections of the epitaphs are indicated with “---”, and inelible words with “...” Those completely inelible lines that are found in broken or damaged stones are indicated with “--- --- ---”. If the line is there but cannot be read, we have indicated it with “... ..”. We have also tried to be consistent in terms of the Ottoman orthography; thus, in transcribing the Ottoman texts we have indicated all circumflexes on letters in Arabic and Persian words, except for a few (e.g. the word *hanım*). We used the Turkish word “yare” with a circumflex in order to preserve the measure of poems. We have preferred not to use circumflexes in other texts unless it is

anlaşılabilmesi için bu dillere vukufiyetin yanı sıra, taşa yazılı bazı ifadelerden nelerin kastedildiğinin de anlaşılması gerekmektedir. Örneğin bir hattatın mezar taşında, meşhur bir başka hattata atıfta bulunulması ya da bazı tarihi kişi ve olaylara göndermeler rastlanılabilen durumlardandır.

Sadeleştirmede orijinal metne mümkün olduğunca bağlı kalınmış, şiir kısımlarında satırların bütünlüğü muhafaza edilmiştir. Tarihler ise miladi olarak verilmiştir.

İngilizce çeviride yer ve şahıs isimleri Türkçe telaffuzlarıyla verilmiş, ancak *pasha*, *chelebi*, *effendi*, *agha*, *hadji* örneklerinde olduğu üzere unvanlarda İngilizce sesletim tercih edilmiştir.

Bazı hazirelerde, yerinde sabit duran mezar taşlarına ilaveten kenarlarda dağınık halde taşlar da mevcuttur. Bunlar her bir hazirede asıl taşlardan sonra, “Kenar Taşları” başlığı altında sıralanmıştır. (Kenar taşlarında taş ölçüleri ve diğer teknik bilgiler verilmemiştir.) Devamında ise kenar taşları içinde çok kırık olanların yalnızca fotoğrafları verilmiştir. Yine haziredeki ayak taşlarından bazılarının fotoğraflarına da yer verilmiştir. Cendereci Muhyiddin Çelebi Haziresi’nde kenar taşları, diğer hazirelerin aksine bir kenarda toplu olarak durmaktadır ve kırık olup yalnızca fotoğrafı verilenlerle birlikte alandaki asıl taşlardan sayıca daha fazladır. Hazireye ismini veren, II. Mehmed döneminde Anadolu defterdarı, II. Bayezid döneminde ise başdefterdar olan Cendereci Muhyiddin Çelebi’nin mezar taşı da çalışmamız esnasında bu yığın içinde bulunmuştur.

Her bir hazireye ilişkin daha fazla detaya hazire tanıtım yazılarında yer verilmiştir.

Çalışmamız elbette eksiksiz değildir. Okuyamadığımız satırlar kaldığı gibi muhakkak başka hatalarımız da olmuştur. Bunların hoşgörüsüyle karşılanacağını ve bu kitabın kültür ve medeniyet tarihimize bir katkı ve daha ileri çalışmalar için bir temel sağlayacağını ümit ediyoruz.

necessary. Since most epitaphs indicate names of months with their initials, we have also preferred the same method in their transcription. Moreover, when the month of *Shaban* is indicated with “س” instead of “ش”, and the month of *Dhil-hijja* with “د” instead of “ذ” in the epitaphs, we have indicated them with “Sin” and “Dal” in their transcription as well. In the reference section, however, we have recorded months in full.

In the case of the epitaphs written completely or for the most part in Arabic or Persian, a proper understanding of such epitaphs requires not only mastery over these two languages but also the context and meaning of certain expressions contained in them. For instance, it is often the case that the text of the gravestone of a calligrapher contains references to another famous calligrapher, or to certain significant figures or historical events etc.

In translating the texts into modern Turkish, we have tried to be loyal to the originals as much as possible. In poetic sections, we have kept the lines as in originals. The dates were converted to the Gregorian calendar.

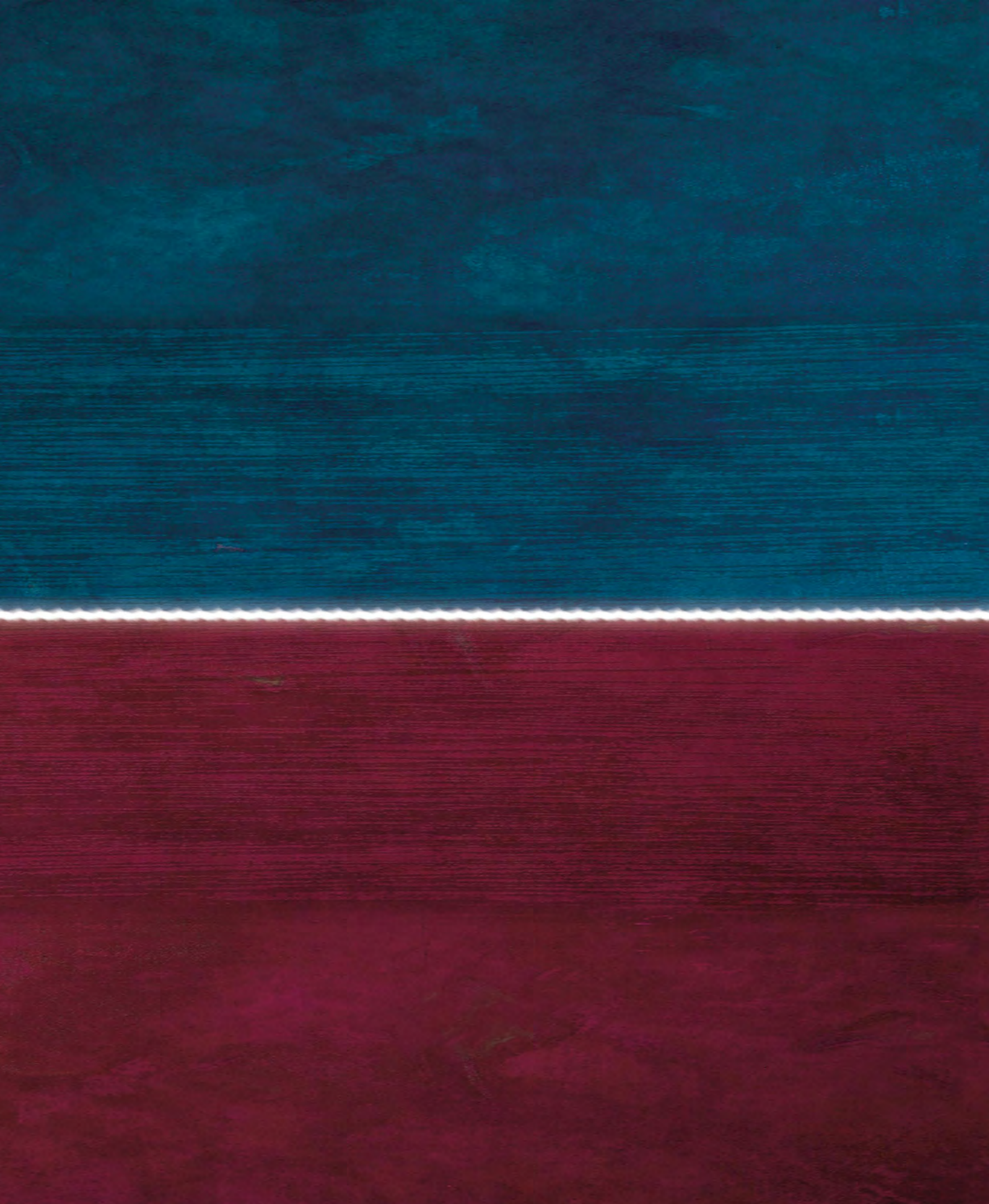
In translating the texts into English, we have kept the names of persons and places in their Turkish version; but we have preferred English phonetics for certain titles, such as *pasha*, *chelebi*, *effendi*, *agha*, *hadji* etc.

As mentioned above, some cemeteries contain a number of stones scattered around the graves, in addition to main grave-stones. We have indicated these as “side stones” for each cemetery. (We have not given technical information on these stones, such as their dimensions.) We have also included solely the photographs of a number of side stones, which were extremely damaged. We have also included the photographs of certain foot-side stones. The side stones found in the Cendereci Muhyiddin Çelebi Cemetery were, unlike those in other cemeteries, grouped together on a corner of the cemetery; also, taken together with those that are broken and photographed only, they are higher in number than the main gravestones in the cemetery. During our research, we found the gravestone of Cendereci Muhyiddin Çelebi himself, who was the Vice Treasurer for Anatolia during Mehmed II’s reign, and then the Chief Treasurer during Bayezid II’s.

Each chapter contains detailed information on each cemetery in the book.

The book is, of course, far from being perfect. There are some lines that we have been unable to read; we might have made other mistakes as well. We hope that these mistakes will be tolerated, and that this book will be taken as a modest contribution to the understanding of our cultural legacy and as a foreground for further research.

İÇİNDEKİLER CONTENTS

Vefa Semtinde Zamanlar Arası Yolculuk 16
A Travel Through Time in the Vefa District
Ayşe Pay

Şeyh Vefa'nın Tarihi ve Tasavvufi Kişiliği 36
The District and Its Founder Sheikh Vefa
Reşat Öngören

Şeyh Vefa Külliyesi 54
The Sheikh Vefa Building Complex
Aziz Doğanay

Şeyh Vefa Haziresi 82
Şeyh Vefa Cemetery
Ayşe Seyyide Adıgüzel

Şeyh Vefa Haziresi Mezar Taşları 91
The Gravestones of the Şeyh Vefa Cemetery

هو الحيّ الباقي / امر ابتدى خدا ايلدى فرمان / ايرشدى
ويا ويرمدى امن امان / مراده ايرمدى دنياده همان / ويره
جنتده مرادم خالق رحمان / مرحوم الحاج ابراهيم اغانك
/ كريمه سى مرحومه درويشه شريفه / شقيقه خانم
روحچون الفاتحه / سنه ١٢٥٧

Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî

Emretti Hüdâ eyledi fermân

Erişdi vebâ vermedi emn [ü] emân

Murâda ermedim dünyâda hemân

Vere cennetde murâdım Hâlık-ı Rahmân

Merhûm el-Hâc İbrâhîm Ağa'nın

kerîmesi merhûme Dervîşe Şerîfe

Şefika Hanım rûhiçün el-Fâtîha

Sene 1257

Hayat sahibi ve Bâki olan O'dur

Emretti Allah ferman eyledi

Geldi veba hastalığı aman vermedi

Murada ermedim dünyada hiçbir zaman

Cennette versin muradımı Hâlık-ı Rahman

Merhum Hacı İbrahim Ağa'nın kızı

merhume Dervişe Şerife Şefika Hanım'ın

ruhu için Fatıha

1841/42

He is the Alive and the Eternal

Allah commanded and gave order

Plague appeared and gave no quarter

I never reached my desire in the earth

May the Merciful Creator will make me reach my desire in
heaven

Say *Fatıha** for the soul of late Dervişe Lady Şerife Şefika

the daughter of late Hadji İbrahim Agha

1841/42

* The first sura of the Qur'an. The phrase *el-Fatıha* is engraved as a reminder
to passer by to recite this sura for the benefit of the soul of deceased.

هو الباقي / سربخاک عدم اولدی ینه بر سرو خرام /
دوندی بو سطح زمین --- بیت الخزنه / تنی نازکتر ایکن
غنچه شکفته کبی / خار مرک ایله نحال اولدی ... / یار
اولورکن اکا اثواب حریرییه بیله / صاردیله عاقبت الامر
وجودین کفنه / حیفکم کنج ایدی کندی بو جهاندن اه واه
اه قیدک فلک اول نورس غنچه دمنه / مادر و دادری قان
اغلیه رق ماتم ایدر / اه اول ایکی کوزم کندی حسیه
حسنه / کلدی سکان چناندن بری یازدی تاریخ / اولدی
فردوسه روان روح روان حسنه / سنه ۱۲۶۴

Hüve'l-Bâkî

Sırr-ı be-hâk-i adem oldu yine bir serv-i hırâm
Döndü bu sath-ı zemîn --- beytü'l-hüzne
Teni nâzikter iken gonca-i şüküfte gibi
Hâr-ı merg ile nihâl oldu ... ..
Yâr olurken âna esvâb-ı harîriye bile
Sardılar âkıbetü'l-emr vücûdun kefene
Hayf kim genc idi gitdi bu cihândan âh vâh
Âh kıydın felek ol nevres-i gonca demine
Mâder u dâderi kan ağlayarak mâtem eder
Âh ol iki gözüm gitdi Hasibe Hasene
Geldi sükkân-ı cinândan biri yazdı târîh
Oldu Firdevs'e revân rûh-ı revân-ı Hasene
Sene 1264

Bâki olan O'dur

Yokluk toprağında sır oldu yine bir salınan servi
Döndü bu yeryüzü --- hüzün evine
Teni daha nazik iken açılmış gonca gibi
Ölümün ateşiyile son buldu ... ..
Sevgili olurken ona ipek kıyafetler bile
Sardılar ömrünün sonunda vücudunu kefene
Yazık ki genç idi gitti bu dünyadan ah vah
Ah kıydın felek o yeni yetişen goncanın nefesine
Annesi ve kardeşi kan ağlayarak yas tutar
Ah o iki gözüm gitti Hasibe Hasene
Geldi cennet sakinlerinden biri ve tarihini yazdı
Oldu Firdevs Cenneti'ne yolcu Hasene'nin ruhu
1847/48

He is the Eternal

Again a tall cypress vanished in the soil
This world turned into --- a house of sorrow
While her skin was gentle as a newly blossomed bud,
it ended with the fire of the death ... ..
While she was deserving of silk clothes,
she was wrapped with a shroud at the end
What a pity that she departed this world so young
O destiny! How did you sacrifice this newly grew bud
Her parents mourn with grieving
Oh my dearie Hasibe Hasene passed away
Came a dweller of heaven and wrote its chronogram
The soul of Hasene became a passenger to the *Firdows** Paradise
1847/48

* The highest garden of the heaven

هو الباقي / نوجوانم كندی جنت باغنه / فراقی قالدی
والديك جاننه / سنجاقدار ابراهيم اغاتك / مخدومی
مرحوم السيد حسين / افندی روحیچون فاتحه / سنه
۱۲۵۹ فی ۲۲ ذا

Hüve'l-Bâkî

Nev-civânım gitdi cennet bâğına

Firâkı kaldı vâlideynin cânına

Sancakdâr İbrâhîm Ağa'nın

mahdûmu merhûm es-Seyyid Hüseyin

Efendi rûhiçün Fâtiha

Sene 1259 fî 22 Za.

Bâki olan O'dur

Genç yaştaki oğlum gitti cennet bahçesine

Ayrılığı kaldı anne babasının gönlüne

Sancaktar İbrahim Ağa'nın oğlu

merhum Seyyid Hüseyin Efendi'nin

ruhu için Fatiha

14 Aralık 1843

He is the Eternal

My young son soared to the garden of heaven

Only his absence is left to his parents

Say Fatiha for the soul of late Seyyid Hüseyin Effendi

the son of standard-bearer İbrahim Agha

14 December 1843

هو الحيّ الباقي / مرحوم و مغفور / المحتاج الى رحمة
ربه / العفور مقابلة / سوارى ياش خليفه سى / صاحب
الخيرات قره / خليفه محمد افندى / ابن موسى رويچون
/ الفاتحه / سنة ١١١٨ م

Hüve'l-Hayyü'l Bâkî
Merhûm ve mağfûr
el-muhtâc ilâ rahmeti Rabbihi'l-
Gafûr mukâbele-i
süvârî başhalifesi
sâhibü'l-hayrât Kara
Halife Muhammed Efendi
ibn Mûsâ rûhiçün
el-Fâtiha
Sene 1118 M.

Hayat Sahibi ve Bâki olan O'dur
Allah'ın rahmet ve bağışına kavuşan
Gafur Rabbinin rahmetine muhtaç
Musa'nın oğlu
çok hayırlarda bulunan
mukabele-i süvari başhalifesi
Kara Halife Muhammed Efendi'nin
ruhu için Fatiha
Nisan/Mayıs 1706

He is the Alive and the Eternal
Say Fatiha for the soul of blessed and forgiven
charitable Kara Halife Muhammed Effendi
who needs the compassion of his Merciful Lord
the son of Musa
and the head scribe of the office of the Cavalier Payroll
Registers
April/May 1706

a

b

c

d

يا ناظرًا بقبري / متفكرا / بأمرى / فى الامس كنت /
مثلك غدا تصير مثلى
انتقل من دار / الفناء الى / دار البقاء / المرحوم المغفور /
السعيد الشهيد المحتاج /
الى رحمة الرب / الغفور / مولانا ابو / بكر چلبى بن
مولانا / حسين اليكانى و ذلك
فى شهر ربيع / الاخر من / شهور سنة / اثنى و تسع
مانه / الهجرية النبوية الهلالية

a) Yâ nâzıran bi-kabrî
mütefekkiran
bi-emrî
fi'l-emsî küntü
mislek ğaden tasîru mislî
b) İntekale min dâri'l-
fenâ ilâ
dâri'l-bekâ
el-merhûm el-maġfûr
es-sa'îd eş-şehîd el-muhtâc
c) ilâ rahmeti'r-Rabbî'l-
Gafûr
Mevlânâ Ebu
Bekir Çelebi bin Mevlânâ
Hüseyn el-Yegânî ve zâlike
d) fî şehri Rebî'ü'l-
âhir min
şühûri sene
isnâ ve tis'i mie
el-hicriyyeti'n-nebeviyyeti'l-hilâliyye

Ey kabrime bakan
ve benim halimi düşünen kişi!
Dün ben senin gibiydim,
yarın sen benim gibi olacaksın!
Allah'ın rahmet ve bağışına kavuşan
bağışlayıcı olan Rabbinin rahmetine muhtaç
Bahtiyar, şehit
Mevlana Ebubekir Çelebi b. Mevlana Hüseyin el-Yegani
Hicret-i Nebeviyyenin 902 (1496/97) yılı Rebiülahir
(Aralık/Ocak) ayında fani dünyadan ahirete göç etti

O the person who looks at my grave and thinks about my
situation!
Yesterday I was like you,
but tomorrow you will be like me!
The blessed martyr Mevlana Ebubekir Çelebi b. Mevlana
Hüseyin el-Yegani
who needs the compassion of his Merciful Lord
He departed from the mortal world to the eternal one
in the hegira year 902 (1496/97) December/January